

Polihisztor erdészprofesszor

„Fekete Lajos [...] Irodalmi tevékenységét s termékenységét az Erdészeti Lapokban, a Közgazdasági Közlönyben és az Erdélyi Gazdában megjelent számos cikkén s értekezésén kívül, nagyobb munkái bizonyítják.”

/A Pallas Nagy Lexikona VII. k. 1894. 3./

Hogy mit jelentett a lexikonban jellemzőként feltüntetett „termékenység” *Fekete Lajos* (Torda, 1837-1916, Selmechánya) egyetemes tudású erdészprofesszor munkás életében, azt *A selmechányai akadémia oktatóinak lexikona. 1735-1918* /Nehézipari Műszaki Egyetem Miskolc, 1983/, *Zsámboki László* szerkesztette kiadványban, a neves professzor által írt, több mint kettőszáz szakkönyv, népszerűsítő írás, szacikk stb. jelzi. Szakírói életelvét pedig azok a szavak - „az erdészeti író feladata csak a népszerűsítés lehet” - jelképezték, melyeket könyvünk előszavának mottójaként választottuk, magunkévá téve ezzel Fekete Lajos négy évtizedes szerzői tevékenységének alap gondolatát. Ugyanis az erdész, célkitűzéseinek keresztülvitele érdekében - függetlenül tevékenységi területének kiterjedésétől -, mindig meg kell nyerve a lakosság, a nép rokonszenvét, ennek érdekében igénybe véve az írás, a szóbeli meggyőzés eszközeit.

Fekete Lajos 1856-59 között a selmechányai Bányászati és Erdészeti Akadémián tanult erdészetet. 1859-67 között a kolozsvári kincstári erdészetnél teljesített szolgálatot. 1867-1906 között a selmeci akadémia (majd főiskola) oktatója: 1867-71-ben tanársegéd, 1871-től tanár, és pedig 1873-90 között a növényteni, 1891-1906 között az erdőrendezési tanszék vezetőjeként. 1910-ben lett a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. Növényföldrajzi kutatásai nemzetközileg is jelentősek.

A Nagyajtáról elszármazott Fekete család Lajos tagjának, a népszerű tudományos munkák lelkes szerzőjének egyik korai írása *A Mezőség kopárainak befásítása* címmel Kolozsvárt, 1876-ban jelent meg. Az *Erdélyi Gazdasági Egylet* által kiadott és ötven arannyal jutalmazott pályamunka mintegy előfutára volt az *erdőtörvény* (1879. évi XXXI. tc.) 165. §-ának, melynek rendelkezései indítják el a *kopárfásítást* a kutatott területen is. (A várt eredmény nem is maradt el. Mint ahogy *Az erdészet 1892. évben* című - Klny. a Földművelésügyi m. kir. Ministernek 1892. évi működéséről a törvényhozás elé terjesztett jelentése - műből kitűnik, csak Maros-Torda vármegyében ebben az évben 12 birtokos területén 497 kat.hold kiterjedésű kopárfásítást végeztek.)

Fekete Lajos *Beszélgetés az új erdőtvényről* c. írása - az *Erdélyi Gazda* 1880-ban 12 cikkben közölte, majd két kiadásban külön füzetben is megjelent - párbeszéd egy erdőakadémiát végzett erdész és egy - szintén képzeletbeli - falusi bíró között. Ez utóbbi által feltett kérdésekre adott válaszokból kiragadva pl. azt, amely az *erdőgazdasági üzemtervekről* adott felvilágosítást, meggyőződhetünk a kiadvány gyakorlati hasznáról:

„Bíró. Úgy hát akkor a mi községi erdeinkből is kell gazdasági tervet beadni. Mit kell annak tartalmazni és hogy kell elkészíteni?

Erdész. Mindenek előtt fel kell mérni és térképre vinni minden erdőt s az erdőn, valamint a térképen minden területet kijelölni s körvonalaizni, a melyen a fa-nem, a fák kora és a termőhelyi jóság jelentékenyen különbözik a szomszédos területektől. Miután ekként a terület nagyságát, termőhelyi jóságát, fafaját, a fák korát és a holdankénti fatömeget a becslő meghatározta, egy lajstromba állítja össze. Ezen s más munkálatok alapján meg kell határozni az évenként vágható fatömeget [...]” És így egy akkori községi bíró ismereteit figyelembe véve, Fekete professzor mindent megmagyarázott, mit az *erdőrendezésről*, az *erdőgazdasági üzemtervekről* egy falu vezetőjének tudnia kellett.

Fekete Lajos munkássága arra az időszakra esett, amelyben a *magyar erdészeti szaknyelv* kiteljesedett. Ebben a nagytekintélyű erdészprofesszor tevékenyen részt vett, többek között azáltal, hogy az *Erdélyi Gazda* hasábjain küzdött a leghelyesebb és a már meghonosodott erdészeti terminológia általános használatáért.

A neves szakíró például szorgalmazta - az azóta elterjedt - *szijács* és *geszt* használatát, kérve „a tisztelt gazdaközönséget is e szavak szíves elfogadására, hogy egymást megérthessük”. Mindezt azért is kell felemlíteni, mert a kutatott területről elszármazott szellemi tekintélyektől távol állt a székely nyelvjárás szakszókincsének erőltetett terjesztése. (A jelzett műszavakat a kutatott területen a népnyelv ma sem használja.)

Fekete Lajos munkái közül napjainkban a legjelentősebb a *Blatny Tiborral* közösen írt, 1913-ban megjelent *Az erdészeti jelentőségű fák és cserjék elterjedése a Magyar Állam területén* c. mű, mely német nyelvű kiadása (1914) révén szakkörökben világhírré tett szert.

A hatalmas munka megírásának kezdetét Fekete Lajosnak a Természettudományi Közlöny 1876. évfolyamában megjelent, *Erdély erdőtenyésztési viszonyainak tanulmányozása és leírása* c. dolgozata jelentette. A szerzőpárosnak kiterjedt munkatársgárda segíteni akarására volt szüksége, hiszen a Kárpát-medence 43 fa- és cserjefaja vízszintes és magassági elterjedésének leírását tűzték ki célul.

A 943 oldalas munkában az országot 14 vidékre osztották fel. Ebből egy a Keleti-Kárpátok, amely magában foglalja a vizsgált területet is, éspedig az alábbiak által: „Kelemen csoport”, „Gyergyó és Csíki hegycsoport”, „Görgényi havasok, Hargita, Baróti hegyek”, „Berecki és Bodzai hegycsoport”. Hogy mennyire részletes adatokat olvashatunk az idézett munkából, arról tanúskodhatnak az alábbi sorok is: „*Taxus baccata* - *Tiszafa* ... Csík vármegyén és Ma-

ros-Torda felső részén - amint *Imre Dénes* főerdőtanácsos írja - jóformán minden község határában van egy «Tiszás» nevű völgy. Hogy e vidéken szép fákká nőhettek, bizonyítja a többek közt az is, hogy a borszéki «lobogó» deszkakerítésének kapuja tiszafadeszkából volt készítve akkor, mikor *Borszék* kezdetleges fürdőhely volt még. A gyimesi csángók borcsapnak és dránicafedélhez szegnek használták, Gyergyóban pedig a parasztházak padlásain ma is sok oly levágott tiszafát lehet találni, melyet gazdája sírkeresztnek szánt magának. [...]” /59./
Megjegyzendő, hogy az idézett munka Csík megyében 7, Háromszék megyében 5, Maros-Torda megyében 4 olyan helyet említ, ahol *tiszafa* fordult elő.

A szakirodalom /Gombocz Endre: A magyar botanika története, Bp. 1936./ éppencsak megemlíttette a két jeles erdész európai színvonalú munkáját /598./ Némi kárpótlásnak vehetjük azt, hogy *Bányai János* a Székelység VIII. évfolyamának 8-9. számában - éppen az idézett növénytani könyvre hivatkozva -, *Fekete Lajost* is azok között a székely tudósok között szerepeltette, kik alapvető botanikai munkát írtak. (Ezek: Balogh József, Bara István, Benkő Dániel, Benkő József, Bod Péter, Budai József, Nagyajtai Cserei Farkas, Demeter Károly, Egerpataki Pál, Intze Mihály, Fekete Lajos, Istvánffy Gyula, Joó István, Mátyus István, Nyárády E. Gyula, Soó Rezső, Tuzson János stb. A felsorolás nem teljes, hiszen pl. hiányzik belőle *Gönczi Lajos*, kinek 1890-ben Kolozsvárt jelent meg Udvarhelymege flórájának főbb vonásai c. munkája.)

„Szíl a szívem,
s ha jó a szél
a szíl magában beszél,
például: be szép e szél, ...”

/Bözödi György:
A szíl beszél - 1957-1962-/

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

K Ö Z L Ö N Y E.

Kiadó:
Az Országos Erdészeti-Egyesület.

Szerkesztő:
Bedő Albert.

Megjelenik minden hónapban.

Huszonnegyedik évfolyam. VIII. füzet. 1885. Augusztushó.

Előfizetési díj egy évre 8 frt. Az Országos Erdészeti-Egyesület azon alapító tagjai, kik legalább 150 frt alapítványt tettek, valamint a rendes tagok is a 8 frt évi tagsági díj fejében, ingyen kapják. Oly alapító tagok, kik 150 frtnál kevesebbet alapítottak 3 frt kedvezményi árért járathatják.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapesten, Lipótváros, Hold-utca, 21. szám, II. emelet.

A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közöltnék.

A görgényi kincstári erdők gazdasági viszonyainak leírása.

Irta: Pausinger József.

Fekvés és határok.

A görgényi kincstári uradalom, mely iránt Rudolf Trónörökös Ő Fenségeinek vadászatai utóbbi időben országszerte figyelmet felkeltettek, s mely ezáltal érdekességében igen sokat nyert, az északi szélesség $46^{\circ} 45'$, és a keleti hosszúság $42^{\circ} 30'$ foka között Maros-Tordamegyének északi részében fekszik, s mint volt uradalmi birtok, magában foglalja az összes, egyrészt a görgényi, másrészt a nyárádi völgyek felé lejtő hegyoldalakat. Terjed ezen birtok Szászrégen mellett a Marosba ömlő Görgény folyó torkolatától keletfelé 46.5 km-nyi hosszúságban egészen Csikmegye határáig, azaz, azon hegygerinczig, mely a gyergyói és görgényi völgyek közt a vízválasztó vonalat képezi; déli irányban pedig a Maros és Gör-